

злочин. Домашнє насильство відноситься до сфери ст. 442 КК і вважається звинуваченням. Домашнє насильство у наш час розглядається як обтяжуюча обставина, що призводить до більш суворого вироку [3, с.111].

Відповідальність за побутове насильство в Німеччині встановлена кримінальним законодавством і визначається головним чином як насильство по відношенню до жінок.

Із аналізу законодавства багатьох країн ми бачимо, що явище домашнього насильства є болючим питанням для законодавця кожної держави. Ми вважаємо, що проблематика домашнього насильства є досить актуальною саме в наш час, адже саме зараз простежується тенденція «латентності» злочинів, коли жертва просто замовчує про вчинене стосовно неї насильство в сім'ї. Законодавство кожної країни має рухатись у тому напрямку, щоб жертва могла безпечно для себе поскаржитися на насильство в родині, та не менш важливим є встановлення більш жорсткої системи покарань, щоб перш ніж вчинити домашнє насильство, особа подумала про негативні наслідки, що можуть для неї настати.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII, Верховна Рада (ВР) України, URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 31.10.2021 р).

2. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія, А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін. ; за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014. 160 с.

3. Легенька М.М., Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості його використання в Україні, *Право і безпека*, м. Харків, 2017 р., с.111-116.

Мороз Віта Петрівна

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доцент
доктор юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ

Стаття 39 Конвенції ООН «Про права дитини» встановлює⁵, що «держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність

⁵ Конвенція ООН «Про права дитини» від 20.11.1989 р.
URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

видів поводження, покарання чи збройних конфліктів.

«Права на захист у важких ситуаціях під час процесу відправлення правосуддя» керівних принципів ООН, що стосуються правосуддя з питань, пов'язаних із участю дітей-жертв та свідків злочинів, передбачає, що фахівцям слід вживати заходів щодо запобігання виникненню важких ситуацій у процесі розшуку, розслідування і переслідування для забезпечення дотримання найкращих інтересів дітей – жертв та свідків злочинів і поваги до їх гідності. Для України, окрім універсальних стандартів ООН, також актуальними є і регіональні стандарти, зокрема документи Ради Європи.

Одним із документів, у якому найбільш докладно визначаються вимоги до допиту дитини – свідка чи жертви злочинних посягань, є Конвенція Ради Європи № 201 «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та зловживань сексуального характеру, що була підписана Україною у 2007 році, та яку в 2011 році було внесено на ратифікацію до Верховної Ради України.

Серед основних принципів, на яких базується даний документ – честь, найкращий інтерес дитини, повага до гідності, захист від дискримінації, верховенство закону. І хоча даний документ більше сфокусовано на встановлення стандартів поводження з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, керівні принципи містять певні положення щодо дітей у контакті із законом і стандарти поводження із дітьми – жертвами та свідками злочинів. Так, зокрема, Розділ 6 «Свідчення/заяви дітей» містить положення, які вказують, що опитування дітей із метою отримання інформації та доказів по справі має бути проведено спеціально навченим фахівцем. Таке опитування дітей має проходити у сприятливих умовах, враховуючи вік, зрілість та рівень розуміння обставин дитиною, а також будь-які складнощі у спілкуванні (п. 64).

Розділ 6 Конвенції передбачає наступні положення:

– варто сприяти використанню аудіовізуальних заяв дітей-жертв або дітей-свідків злочину, при цьому не порушуючи прав інших сторін оскаржувати такі заяви;

– у разі, якщо необхідно здійснити більше одного опитування, бажано, щоб його проводила одна і та сама особа у цілях забезпечення послідовного підходу у якнайкращих інтересах дитини;

– кількість опитувань повинна бути максимально обмеженою та їх тривалість повинна бути адаптованою до віку та тривалості концентрації уваги дитини;

– слід уникати, наскільки це можливо, прямих контактів, конфронтації та взаємодії між дитиною-жертвою або дитиною-свідком злочину та підозрюваним, якщо дитина не запитуватиме про зворотнє.

Таким чином, доцільно зазначити, що дружні до дітей «Кризові кімнати», створені з метою проведення опитування (допиту) дітей, які є учасниками в кримінальних провадженнях, у яких вони фігурують як потерпілі чи свідки, в умовах, що мінімізують повторну травматизацію

психіки дитини.

Законодавство України, що визначає сферу захисту прав дитини, передбачає ряд нормативно-правових актів. Окрім того, необхідність вдосконалення механізмів забезпечення прав дітей визначено і «Національною стратегією реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року», затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1027-р. Зокрема, зазначено, що серйозним недоліком у роботі органів, служб і закладів, відповідальних за проведення профілактичної та соціально-виховної роботи, надання соціальних та освітніх послуг, є відсутність дієвих програм профілактики, корекційних програм, надання послуг дітям та їх сім'ям.

Таким чином, у разі проявів насильства або ж посягань щодо дитини, повинен негайно вмикатися механізм протидії та захисту з боку суб'єктів, які уповноважені державою функціями захисту прав дітей.

На сьогодні визначено такий вид насильства щодо дітей як булінг, прояви якого були завжди в різних соціальних відносинах серед дітей, у відносинах дорослих з дитиною.

Порядок реагування на випадки булінгу визначено наказом Міністерства освіти та науки від 28.12.2019 р. № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, затверджено наказом Міністерства освіти та науки від 26.02.2020 р. № 293, який спрямований на упорядкування міжвідомчої координації дій суб'єктів реагування на території виявленого правопорушення, ст. 173-4 КУпАП «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу».

Варто наголосити, що повідомлення про випадок булінгу здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про звернення громадян», «Про Національну поліцію».

Таким чином повідомлення у закладі освіти фіксується у письмовій формі, реєструється відповідно до вимог діловодства та невідкладно, у термін 1 доби, керівник закладу освіти повідомляє орган Національної поліції (за допомогою лінії «102»), та одного з батьків дитини, що стала стороною булінгу.

Підрозділ ювенальної превенції перевіряє факт булінгу за фактом заяви. При підтвердженні складається протокол за ст. 173-4 КУпАП (варто зазначити, що ч. 5 ст. 173-4 КУпАП, у разі неповідомлення уповноваженим підрозділам Національної поліції про випадки булінгу, передбачено відповідальність).

Незалежно від перевірки інформації, керівник закладу освіти та комісія з розгляду випадків булінгу здійснюють реагування, оскільки до складу комісії з розгляду випадків булінгу входять працівники ювенальної превенції, працівники з управління захисту дітей та управління освіти на місцях. Комісія вирішує чи мав місце булінг. Однак сторона постраждалої дитини

може одразу звернутися до органів Національної поліції України без отримання результату висновку комісії закладу освіти.

Якщо є питання, чи хтось потребує підтримки чи поради з питань протидії булінгу, можна звернутись за консультацією на Національну дитячу гарячу лінію: 116 111 (з мобільного) або 0800 500 225 (зі стаціонарних телефонів).

Керівник закладу освіти повинен забезпечити психологічну підтримку усім учасникам (школярам, що залучені до встановлення факту булінгу, у школі, де вони навчаються). За потреби надається медична допомога. З метою соціального захисту та вжиття заходів для усунення виявленого факту повідомляється служба у справах дітей. Не пізніше 3 робочих днів скликається засідання комісії з розгляду випадків булінгу для реагування за заявою. До засідання комісії, для неупередженого вирішення та з'ясування всіх обставин, за згодою залучаються батьки та інші учасники. Проведення засідання обов'язково фіксується протоколом засідання комісії закладу освіти, фіксація проявів булінгу дуже важлива для встановлення складу правопорушення, його повторності та протиправності дій.

Органи Національної поліції під час надходження повідомлення про булінг (цькування) здійснюють наступні заходи щодо реагування: приймають та реєструють заяву відповідно до вимог наказу МВС № 100. Після повідомлення факту вчинення булінгу працівники поліції здійснюють виїзд до закладу освіти для встановлення факту протиправних посягань. Проводять опитування усіх учасників та свідків цькування: неповнолітнього (у присутності батьків, психолога, а також лікаря); дітей у класі; викладачів (обов'язково класного керівника) і т.д. Інтерв'ювання неповнолітнього з психологом і винесення висновку, у якому буде відображено психологічний стан неповнолітнього, а також направлення до психіатра (бажано проводити в спеціальних «Кризових кімнатах, дружніх до дитини»). Протягом доби повідомляють службу у справах дітей. Залучають до реагування мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, за необхідності. Повідомляють до центру вторинної правової допомоги. Ставлять на профілактичний облік неповнолітніх, які вчиняли булінг, згідно з наказом МВС № 1044 (однак наказом визначені підстави взяття на профілактичний облік дітей, які самовільно залишали сім'ю два і більше рази, які впродовж року два і більше рази були притягнуті до адміністративної відповідальності, тобто щодо них мають бути складені протоколи та винесені постанови суду із застосуванням заходів виховного впливу).

До суду за фактом булінгу направляється адміністративний матеріал із такими процесуальними документами:

- рапорт про надходження до поліції повідомлення щодо вчинення булінгу;
- заява батьків (постраждалої особи) до поліції про притягнення до відповідальності особи по факту булінгу;

- пояснення осіб, викладачів, дітей;
- довідка щодо тілесних ушкоджень (у випадках фізичного насильства);
- характеристика осіб (дітей);
- повідомлення директора школи;
- протокол про адміністративне правопорушення за ст. 173-4 КУпАП.

Матеріали адміністративної справи направляються до суду для розгляду в порядку ст. 221 КУпАП.

То ж основною метою проведення розслідування є проведення опитування неповнолітніх для встановлення достовірності факту проявів булінгу чи інших насильницьких посягань. Саме тому опитування доцільно проводити у спеціальних кімнатах для опитування, що не травмує психоемоційний стан неповнолітнього, та забезпечує права і законні інтереси дітей.

Вищезазначене зумовлює той факт, що одним із основних, специфічних та найскладніших завдань у діяльності органів Національної поліції є повне й швидке виявлення, попередження та документування правопорушень, що вчиняються відносно дітей та викриття винних із метою попередження психологічних травм дитини.

Морозова Яна Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

За минулі роки набули світового характеру та привернули інтерес усього суспільства, психологів, а також правоохоронців підвищенні числа правопорушень, скоєних дитиною чи проти дітей, різноманітні прояви насильства, безжалісності, булінгу, агресії, поява суїцидальних груп та інших видів протиправної поведінки в дитячому середовищі. Спрямованість нашої держави на всесвітні зразки захисту прав і свобод людини актуалізує потребу змінити механізм державної політики щодо дитячої злочинності та виявів насильства в дитячому середовищі, адже високий рівень виконання функціональних обов'язків працівниками правоохоронних органів залежить